1. *Baudouin de Courtenay J.* Ze wspomnień i rozmyślań o Słoweńcach i Słowianach w Italii. – Warszawa „Wiedza i Życie" 6, 1929.
2. *Bohorizh A.* Arcticae horulae succisivae. – Witerbergae, 1584.
3. *Dalmatin J.* Biblia (Register). – 1584.
4. *Felczak W., Wasilewski T.* Historia Jugosławii. – Wrocław, 1985.
5. *Granda S.* Poosamosvojitveni pogled na slovensko preteklost (s posebnim ozirom na kulturnozgodowinsko problematiko) // 36. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj. Ljubljana, 2000. S. 349–363
6. *Kos M.* Zgodovina Slovencev. – Ljubljana, 1933.
7. *Melik V.* Program zedinjene Slovenije // Dokumenti slovenstva. – Ljubljana, 1994. S. 193–196.
8. *Ramovš F.* Kratka zgodovina slovenskega jezika I. – Ljubljana, 1936.
9. Slovenska zgodovina v besedi in sliki. Red. B. Vodopivec. – Ljubbljana, 2003.
10. *Štih P.* Nacionalizacija zgodovine in nastanek sovražnih predstav o sosedih. Slovensko-nemški (avstrijski) primer // Avstrija – Slovenija. Preteklost in sedanjost. – Klagenfurt/Celovec, Ljubljana, 2002. S. 35–46.
11. *Štih P., Simoniti V.* Slovenska zgodovina. – Celovec, 1996.
12. *Trubar P.* Catechismus. – 1550.
13. *Trubar P.* Ta evangeli svetiga Matevsha (Wstęp). – 1555.
14. *Vodnik V.* Rokopisna avtobiografija // Marko Pohlin, Žiga Zois, A. T. Linhart, Valentin Vodnik. Izbrano Delo. – Ljubljana, 1976.
15. Zimske urice proste. – Maribor, 1987.

GENESIS AND HISTORY THE WORDS *SLOVENIJA, SLOVENEC, SLOVENSKI*

Wladyslaw KRYZIA

Śląsk University,
Bankova st., 12, 40-007 Katowice, Polska
tel. 359 24 00

On the historical background the author makes an attempt to present semantic development of the words 'Slovenec' and 'Slovenski'. Appealing to Slovenian 'historians' and 'linguists' opinions it has been stated that the present meaning of these words in Slovenic language was defined and consolidated in the middle of XIXth century, that is at the same time of shaping the national awareness and sense of unity of Slavic inhabitants in Kraina, Styria, Karyntia and Gorica. It coincides together with language reform, modern Slovenic language formation and the 'Slovenija' concept created by V. Vodnik, covering its meaning the lands of Kraina, Gorica and Slovenian parts of Karyntia and Styria.

Key words: Slovenija, Slovenec, slovenski.

Стаття надійшла до редколегії 11.05.2006
Прийнята до друку 29.05.2006

ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ
Серія філологічна. Вип. 40. Ч. II. С. 127–134

VISNYK LVIV UNIV.
Ser. Philologi. N 40 Pt. II. P. 127–134

УДК [811.162.1+811.161]'373.7.001.76

КОНЦЕПЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ У ПРАЦЯХ ПОЛЬСЬКИХ ТА СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВОЗНАВЦІВ

Юлія ДІЛЬНА

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра польської філології,
вул. Університетська, 1, 79000 Львів, Україна
тел. (38 032) 296 47 70

Статтю присвячено дослідженню концепцій фразеологічних інновацій у працях відомих польських, українських та російських мовознавців. Висвітлено термінологічні проблеми, що стосуються визначення поняття "фразеологічна інновація" та окреслення окремих її типів. Зроблено спробу виявити та показати спільне та відмінне в класифікаціях фразеологічних інновацій різних мовознавців.

Ключові слова: фразеологізм, фразеологічна інновація, структурно-семантична трансформація, фразеологічний неологізм, фразеологічна модифікація, контамінація, еліпсис.

Інтерес мовознавців до проблеми фразеології в тексті спостерігається з кінця 70-х і особливо з початку 80-х років XX ст.: учені звертають увагу на функціонування фразеологічних одиниць (ФО) у мовленні, важливими стають дослідження з погляду лінгвостилістики та лінгвістики тексту. Явища фразеологічної інновації, зокрема в контексті дослідження функцій ФО в мовленні, вивчали на основі зафіксованих у письмовій формі текстів різних стилів та жанрів, насамперед, такі східнослов'янські та польські вчені, як В. Білоноженко, І. Гнатюк [5], В. Ужченко, Л. Авксентьєв [20], О. Кунін [11], Л. Болдирєва [7], В. Мокієнко [12], Н. Щербань [22], Я. Баран [3], І. Білодід [4], В. Чабаненко [21], С. Бомба [23], Я. Ліберек [29], Д. Буттлер [24], А. Левицький [27], А. Пайдзінська [32], Ґ. Майковська [30] та ін. Незважаючи на інтенсивні дослідження інноваційних процесів у фразеології, робота в цьому напрямі залишається актуальною, оскільки малодослідженою у фразеологічному плані, наприклад, є сьогодні польська проза, зокрема так звані молодіжні твори, на основі яких можна простежити особливості синтезу індивідуальної творчості авторів та молодіжної фразеотворчості загалом. Мета статті в розкритті комплексності та різноаспектності фразеологічних інновацій на основі концепцій польських і східнослов'янських мовознавців та передбачає виконання таких завдань: визначення поняття „фразеологічна інновація" і порушення, у зв'язку з цим, термінологічних проблем, дослідження підходів польських, українських та російських учених до класифікації фразеологічних інновацій. Систематизація матеріалу, виділення місць „стикування" польських та східнослов'янських теорій фразеологічних інновацій стане нашим внеском у теоретичну літературу з цього питання.

© Дільна Ю., 2007

У польському мовознавстві термін „фразеологічна інновація" функціонує вже досить давно. Визначення цього поняття великою мірою залежить від того, яке розуміння „мовної інновації" загалом приймає той чи інший мовознавець. В „Енциклопедії польської мови" мовну інновацію визначають як „новий елемент мови (слово, словосполучення, граматична форма, значення чи синтаксична конструкція), який може бути або виправданий і потрібний, або невиправданий і небажаний" [26: 249]. Необхідність конкретизації доволі загального визначення спонукає до запитання: „Що слід розуміти під поняттям „мова" – мовну систему чи сферу її реалізації?". Іншими словами, а саме – польського мовознавця Я. Ліберека, у разі опису інновацій необхідною є так звана „точка опори", посилаючись на яку можна стверджувати, що певна мовна одиниця є фразеологічною інновацією або ні [29: 203]. За А. Марковським, одним із укладачів „Нового словника нормативної польської мови", мовною інновацією є „кожен новий елемент мови, що з'являється в тексті, узусі, нормі або системі" [31: 1652]. Таке окреслення явища видається надто загальним, оскільки недоцільно, на нашу думку, залишати визначення „інновація" за тією мовною одиницею, яка вже пройшла період апробації та увійшла до норми, чи навіть норми й системи. Більш обґрунтованим вважаємо підхід Г. Курковської, співавторки „Культури польської мови"; інновацією вона називає те, „чим автор тексту відхиляється від норми певної мови або від її системи та норми" [25: 20–22]. Для визначення одного з підтипів мовної інновації, а саме – фразеологічної інновації, польський мовознавець С. Бомба (автор чи не найпершої на польському матеріалі детальної класифікації фразеологічних інновацій) також подає досить точну дефініцію зі зазначенням конкретної „точки опори". Згідно з його баченням, фразеологічна інновація – це „будь-яке відхилення від фразеологічної норми як сукупності апробованих освіченими користувачами польської мови фразеологізмів та правил щодо способу реалізації їх у текстах" [23: 46]. Підхід С. Бомби став підґрунтям для концепцій фразеологічних інновацій більшості польських фразеологів, що об'єднані у так звану „варшавсько-познанську школу фразеології". Зокрема, Я. Ліберек вважає, що С. Бомбі вдалося „довести право сформованої фразеологічної норми як об'єктивного явища бути точкою опори в процесі аналізу функціонування фразеологізмів як у літературних, так і в нелітературних текстах" [29: 25].

Проблемним є питання ступеня загальновживаності терміна „фразеологічна інновація". Якщо в польському мовознавстві його уникають лише деякі вчені (наприклад, Д. Буттлер), то в східнослов'янському мовознавстві він взагалі не функціонує: у працях з теорії фразеології ми натрапляємо на поняття „модифікації ФО", „структурно-семантичні трансформації фразеологізмів" [5], „індивідуально-авторські перетворення фразеологізмів" [12], „авторські видозміни у фразеології" [20] та ін. Терміни, які пропонують східнослов'янські мовознавці, передбачають усвідомлення тих змін, що лежать в основі перетворення нормативних ФО, тобто автори „модифікацій ФО" („структурно-семантичних трансформацій", „індивідуально-авторських перетворень", „авторських видозмін") неодмінно використовують їх з певною, заздалегідь визначеною метою. Натомість польські мовознавці, що послуговуються терміном „фразеологічна інновація", наголошують на можливості „свідомих" і „несвідомих" інновацій – перетворень з певною метою та фразеологічних помилок [23: 69].

Різні визначення, а отже, й відмінне розуміння поняття „фразеологічна інновація" спричиняють те, що класифікація фразеологічних інновацій стає складним завданням. Тим паче, що, прийоми та процеси, що лежать у їх основі, часто виступають не ізольовано, а накладаються один на одного, перетинаються або, навіть, зумовлюють один одного. Звідси – можливість існування різних "опозицій" у класифікаціях фразеологічних інновацій, утворених унаслідок трансформації нормативних ФО: лексичні – синтаксичні трансформації, лексико-семантичні – граматичні трансформації, квалітативні (якісні) зміни – квантитативні (кількісні) зміни, структурно-семантичні – лексико-семантичні трансформації тощо. Так, С. Бомба концентрує більшу увагу на описі формальних, а не семантичних відхилень від фразеологічної норми. Учений виділяє інновації, що полягають у:

1) виборі ФО з-за меж норми (фразеологічний новотвір, innowacja uzupełniająca);

2) порушенні формальної структури нормативної ФО (фразеологічна модифікація, innowacja modyfikująca);

3) розширенні меж лексичної сполучуваності фразеологізму (фразеологічне розширення, innowacja rozszerzająca[1]).

Фразеологічні модифікації С. Бомба додатково поділив на: інновації, що виникають завдяки скороченню лексичного складу ФО (innowacje skracające), наприклад, *dolewać oliwy* (*dolewać oliwy do ognia*); інновації, що виникають унаслідок поповнення лексичного складу ФО (innowacje rozwijające), наприклад, *być prawdziwym oczkiem w głowie* (*być oczkiem w głowie*); інновації, що виникають унаслідок заміни компонента (компонентів) (innowacje wymieniające), наприклад, *znać się na malowanych lisach* (*znać się na farbowanych lisach*); фразеологічні контамінації (kontaminacje frazeologiczne), наприклад, *grać główne skrzypce* (*grać pierwsze skrzypce* і *grać główną rolę*); інновації, що виникають у результаті зміни компонента ФО у граматичних категоріях числа, виду, стану, зміни словотвірної будови або оновлення синтаксичної структури (innowacje regulujące), наприклад, *dać komu wolne ręce* (: *dać komu wolną rękę*) [23: 46–66].

Фразеологічні новотвори як один із підтипів фразеологічних інновацій виділяє і Я. Ліберек. Однак на їх позначення він вводить інший термін – „неофразеологізми". Як і С. Бомба, серед неофразеологізмів Я. Ліберек виділяє: якісно нові фразеологізми, що виникають завдяки зовнішнім запозиченням, наприклад, *zimna wojna* – холодна війна; якісно нові ФО, що з'являються унаслідок внутрішнього запозичення (фразеологізми з лексики окремих суспільних груп, діалектів і т. д.), наприклад, *stan nieważkości* – алкогольне сп'яніння; якісно нові ФО, що постають на ґрунті літературної мови, наприклад, *zielone światło* – зелене світло; дозвіл на щось [29: 14, 23: 47].

Ще одна представниця варшавсько-познанської школи фразеології Д. Буттлер взагалі не використовує терміна „фразеологічна інновація". У праці „Polski dowcip językowy" вона окремо досліджує „неофразеологізми" та „модифікації" [24: 115–123, 139–151]. З огляду на специфіку об'єкта дослідження, а саме – „жартівливих

[1] У східнослов'янському мовознавстві термін „фразеологічне розширення" вживається на позначення інновацій, що виникають унаслідок поповнення лексичного складу ФО, про що читайте далі.

фразеологічних новотворів", авторка подає свої три типи фразеологічних неологізмів. На відміну від С. Бомби та Я. Ліберека, які класифікували фразеологічні новотвори з огляду на їх походження, підставою для виділення неологізмів авторка обирає в основному характер семантичних переосмислень нормативних ФО або словосполучень:

1. структурно традиційні, але семантично перетворені ФО, наприклад, *zwiqzek chemiczny* – подружжя хіміка та його асистентки;
2. структурно нові, правильно побудовані ФО, які, однак, містять семантично невиправдані компоненти. Серед них:
   - тавтологічні конструкції, наприклад, *kobieta płci żeńskiej*;
   - конструкції, що містять компоненти, які заперечують один одного, наприклад, *małorolny ziemianin*;
   - конструкції, перший компонент яких ніби передбачає наступні компоненти, котрі, однак, залишаються нереалізованими, наприклад, *"Jaka szkoda, że Pani nie znałem 20 kilo temu"*.
3. аналогічні фразеологізми, побудовані за зразком традиційних, добре відомих ФО, наприклад, *grać do ostatniego widza* на основі нормативної ФО *strzelać do ostatniego naboju* [24: 215–219].

„Аналогічні фразеологізми" мають у мовознавчій літературі доволі невизначений статус: одні вчені залучають їх, як уже відомо, до складу фразеологічних неологізмів, інші – до фразеологічних модифікацій. Очевидно, це частково пов'язано з тим, що деякі польські дослідники, зокрема А. Пайдзінська [32] та А. Левицький [27] (представники так званої „люблінської школи фразеології") не розглядають такого типу інновацій, як неофразеологізм, зосереджуючи свою увагу лише на структурно-семантичних трансформаціях нормативних ФО. Так, „аналогічні конструкції", за А. Пайдзінською, – це „одиниці, побудовані за зразком вже існуючих ФО з нового лексичного матеріалу", які „можна віднести до особливого випадку заміни компонентів" [32: 134]. Цей „особливий" тип модифікацій авторка називає „результатом найглибших формальних змін фразеологізму" [32: 141]. Такий підхід характерний і для загалу представників східнослов'янського мовознавства. Аналогічні фразеологізми стали об'єктом дослідження українських мовознавців В. Білоноженко та І. Гнатюк, які, щоправда, окреслили це явище терміном „абсолютна чи максимальна лексична субституція" та залучили його у своїй класифікації до складу інновацій, що виникли внаслідок заміни фіксованого нормою компонента (компонентів) на інший компонент (компоненти) [5: 113].

Отож, польських та східнослов'янських мовознавців, які вивчають проблеми фразеологічних інновацій, умовно можна поділити на дві групи:

- ті, котрі, окрім формальних змін структури фразеологізму, досліджують та вносять окремим пунктом до своїх класифікацій фразеологічні неологізми (Я. Ліберек, С. Бомба);
- ті, котрі зосереджують свою увагу лише на структурних або структурно-семантичних трансформаціях ФО (А. Пайдзінська, А. Левицький, В. Білоноженко, І. Гнатюк, В. Ужченко та ін.)

До найпоширеніших типів трансформацій, що знайшли своє місце у класифікаціях більшості фразеологів, належать:

1. **Заміна компонентів фразеологізму** (субституція компонентів фразеологізму, лексична заміна, лексична трансформація [5], лексичні видозміни у ФО [20], innowacje wymieniające, wymiana członu [23, 24, 32, 27, 29]).

Східнослов'янські фразеологи приділяють чимало уваги розглядові цього типу фразеологічних трансформацій. Зокрема, О. Кунін [11], Л. Болдирєва [7] досліджували лексичні заміни у ФО на матеріалі англійської та німецької мов. На матеріалі російської та української мов лексичні заміни стали об'єктом дослідження таких учених, як В. Ковальов [10], М. Бакіна [2], З. Павлова [14], О. Бойка [6] та ін.

У межах вивчення цього типу фразеологічних інновацій науковці характеризують можливі ступені охоплення традиційної ФО субституцією, тобто кількість замінених компонентів фразеологізму [5: 119]. Дослідження явища проводять і в дещо іншому аспекті, а саме – з погляду кількісного співвідношення компонентів, які заміняють, та компонентів, якими заміняють. Трапляються заміни компонента фразеологізму словосполученням, яке може бути перифразою чи синекдохою [5: 111]. Натомість у випадку "рівноцінної" заміни, на місці нормативного компонента, як зазначають В. Іцкович та Б. Шварцкопф, з'являється його мовний синонім, контекстуальний синонім, член одного тематичного ряду або антонім [9: 188].

2. **Розширення компонентного складу фразеологізму** (поширення фразеологізму [5], dodanie członu [24], innowacja rozwijająca [23, 29]) та **скорочення компонентного складу ФО** (еліпсис фразеологізму [5], redukcja składu, ujęcie członu [24], innowacja skracająca [23, 29]).

Поширення ФО дослідники трансформацій одностайно визнають одним із найчисленніших типів модифікацій ФО. В основу класифікації типів поширення зазвичай кладуть відношення поширювача до членів речення [2, 6] або позицію поширювача стосовно фразеологізму [11].

Цілком слушно О. Молотков застерігає від сплутування „слів найближчого контексту", якими фразеологізм керує або які прилягають до нього, і „слів, які входять у межі фразеологізму" [13].

Протилежне до вищеописаного явище скорочення меж фразеологізму, або еліпсис, учені описують як „усічення окремих компонентів фразеологізму, зумовлене прагненням до економії мовних засобів та лаконізації мовлення" [5: 130]. Важливою умовою використання еліпсиса є відомість, популярність серед широкого кола носіїв мови. По-друге, не всі компоненти ФО можна упускати. Наприклад, І. Печериця стверджує, що „еліптовані фразеологізми тільки тому здатні передавати значення тих самих зворотів, використаних у повній формі, що в них ніколи не упускається головний семантичний стрижень словосполучення, а упускається все другорядне в семантичному відношенні" [15: 42]. Саме цей учений провів детальний аналіз теоретичних розробок, присвячених проблемі еліпсису ФО, і подав результати у статті „К вопросу о лингвистической природе эллипсиса фразеологических единиц" [16].

3. **Фразеологічна контамінація** (термінологічних розбіжностей немає, мовознавці одностайні у виборі назви на позначення цього типу трансформацій).

Явище контамінації ФО серед східнослов'янських мовознавців у різних аспектах розглядали О. Кунін [11], Л. Болдирєва [7], Л. Ройзензон [18], О. Молотков

[13] та ін. На матеріалі української мови це лінгвістичне явище досліджено в публікаціях Л. Скрипник [19], В. Ужченка [20], О. Бойко [6]. Однак багато аспектів цієї проблеми досі остаточно не з'ясовані, зокрема питання про співвідношення значення фразеологічної одиниці, що виникла унаслідок контамінації, зі значеннями ФО, які були об'єктом трансформації. Одні фразеологи визначають, що контамінована одиниця „за складом компонентів зберігає приналежність до двох фразеологізмів, а за значенням – до одного" [13]. О. Бабкін вважає, що нова ФО має те саме або споріднене з вихідними фразеологізмами значення [1: 107]. Л. Ройзензон стверджує, що значення контамінованого фразеологізму залежить від ступеня семантичної близькості поєднуваних фразеологізмів, від схожості та відмінності їхньої синтаксичної структури, від способу контамінації, від кількості компонентів кожної фразеологічної одиниці [18: 107].

До особливих типів структурно-семантичних інновацій, що притаманні класифікаціям лише деяких мовознавців, належать **фразеологічна метафора** та **фразеологічний натяк**. Так, у класифікаціях таких учених, як А. Пайдзінська, В. Білоноженко й І. Гнатюк натрапляємо на фразеологічний натяк (aluzja frazeologiczna) [32: 174–187, 5: 135–138], який „не є частиною фразеологізму (у тому числі і найкоротшою): це згадка про якусь фразеологічну одиницю, іноді її назва одним словом, натяк на відомий носіям мови фразеологізм" [17: 116]. Фразеологічна метафора дещо відрізняється від поширення ФО і передбачає довільний розвиток метафоричного образу, закладеного в ФО: „на відміну від поширення ФО, розгорнута метафора не призводить до семантизації компонентів, тому в даному випадку не доводиться говорити про якийсь окремий компонент, що зазнає поширення" [5: 128].

Комплексне дослідження проблеми фразеологічних інновацій змушує звернути увагу на ще один аспект: „фразеологізм у процесі функціонування може зазнавати не тільки структурно-семантичних трансформацій, а й виключно семантичних перетворень" [5: 83]. Вивченням явища „подвійної актуалізації фразеологізмів", тобто „реалізації потенційних значень усіх чи окремих компонентів фразеологізму поряд із використанням його традиційного значення" [5: 87] займалися мовознавці В. Білоноженко, І. Гнатюк [5], Я. Баран [3], Л. Болдирева [7] та ін. Крім того, В. Білоноженко та І. Гнатюк виділяють ще й „власне семантичні трансформації" – „такі перетворення фразеологізмів, які спричиняють зміну традиційного значення, не порушуючи при цьому лексико-граматичного складу стійкого словосполучення" [5: 84]. Головними чинниками розвитку фразеологічного значення мовознавці вважають розвиток оточення фразеологізму, зокрема зміну традиційної лексичної та синтаксичної сполучуваності ФО. Подібні явища семантичного характеру були об'єктом аналізу й польських мовознавців (зокрема див. вище про „фразеологічні розширення" С. Бомби та „структурно традиційні, але семантично перетворені ФО" Д. Буттлер). Однак перша спроба комплексного аналізу „контекстних інновацій, що полягають у поміщенні фразеологізму у нетипове оточення, контекст" належить Я. Лібереку [29: 89–137].

Без огляду на тип тексту, що пропонується для дослідження, найдоцільніше, на нашу думку, говорити саме про „фразеологічні інновації" в ньому, не ототожнюючи цього терміна з терміном „модифікація" чи „трансформація" (під модифікацією розуміємо лише тип фразеологічних інновацій, що полягає у порушенні формальної

структури ФО). Приймаючи фразеологічну норму за „точку опори", послуговуємося визначенням С. Бомби: фразеологічна інновація – це будь-яке відхилення від фразеологічної норми. При цьому вважаємо за доцільне у процесі групування інновацій не обирати класифікацію „ззовні", а укладати власну, враховуючи специфіку матеріалу дослідження.

1. *Бабкин А. М.* Русская фразеология, ее развитие и источники. Ленинград, 1970.
2. *Бакина М. А.* Общеязыковая фразеология как выразительное средство современной поэзии // Некрасова Е. А., Бакина М. А. Языковие процессы в современной русской поэзии. М., 1982. С. 189–308.
3. *Баран Я. А.* Основні питання загальної та німецької фразеології. Львів, 1980.
4. *Білодід І. К.* Питання розвитку мови української радянської художньої прози (переважно післявоєнного періоду, 1945–1950 рр.). К., 1955.
5. *Білоноженко В., Гнатюк І.* Функціональна та лексична розробка українських фразеологізмів. К., 1989.
6. *Бойко О. В.* Приемы реализации экспрессии устойчивых словесных комплексов в сатирико-юмористических жанрах (в сопоставлении с украинским языком): Автореф. дис. ...канд. филол. наук. Днепропетровск, 1981.
7. *Болдырева Л. М.* Стилистические особенности функционирования фразеологизмов: Автореф. дис. ...канд. филол. наук. М., 1967.
8. *Жуков В. П.* Семантика фразеологических оборотов. М., 1978.
9. *Иукович В. А., Шварцкопф Б. С.* К типологии формальных отклонений от фразеологической нормы // Литературная норма в лексике и фразеологии. М., 1983. С. 182–206.
10. *Ковалев В. П.* Языковые выразительные средства русской художественной прозы. К., 1981.
11. *Кунин А. В.* Фразеология современного английского языка. М., 1972.
12. *Мокиенко В. М.* Славянская фразеология. М., 1980.
13. *Молотков А. И.* Основы фразеологии русского языка. Ленинград, 1977.
14. *Павлова З. А.* Структурно-семантические преобразования фразеологизмов в речи: Автореф. дис. ...канд. филол. наук. Ленинград, 1975.
15. *Печерица И. Ф.* К вопросу о лингвистической природе эллипсиса фразеологических единиц // Вопросы немецкой филологии. Челябинск, 1974. Вып. 4. С. 39–50.
16. *Печерица И. Ф.* Окказиональний эллипсис фразеологических единиц в немецком языке // Вопросы романо-германского языкознания. Челябинск, 1973. Вып. 4. С. 65–66.
17. *Ройзензон Л. И.* Лекции по общей и русской фразеологии. Самарканд, 1973.
18. *Ройзензон Л. И., Абрамец И. В.* О фразеологической контаминации в русском языке // Русский язык в школе. 1969. № 3. С. 104–107.
19. *Скрипник Л. Г.* Фразеологія української мови. К., 1973.
20. *Ужченко В., Авксентьєв Л.* Українська фразеологія. Харків, 1990.
21. *Чабаненко В. А.* Стилістичне увиразнення фразеологізмів // Українська мова і література в школі. 1981. № 9. С. 60–62.
22. *Щербань Н. П.* Фразеология в произведениях Вили Бределя: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. К., 1975.
23. *Bąba S.* Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny. Poznań, 1989.
24. *Buttler D.* Polski dowcip językowy. Warszawa, 2001.
25. *Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H.* Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności leksykalnej. Warszawa, 1982.
26. Encyklopedia języka polskiego / Pod red. S.Urbańczyka. Wrocław, 1999.

27. *Lewicki A. M.* Wprowadzenie do frazeologii syntaktycznej. Teoria zwrotu frazeologicznego. Katowice, 1976.
28. *Lewicki A. M., Pajdzińska A.* Frazeologia // Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. T. 2. Współczesny język polski / Pod. red. J. Bartmińskiego. Wrocław, 1993. C. 311–327.
29. *Liberek J.* Innowacje frazeologiczne w powojennej fraszce polskiej. Poznań, 1998.
30. *Majkowska G.* Klasyfikacja semantyczna zamierzonych modyfikacji związków frazeologicznych // Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej V / Pod red. M. Basaja, D. Rytel. Wrocław, 1988.
31. Nowy słownik poprawnej polszczyzny / Pod red. A. Markowskiego. Warszawa, 2002.
32. *Pajdzińska A.* Frazeologizmy jako tworzywo współczesnej poezji. Lublin, 1993.

CONCEPTIONS OF PHRASEOLOGICAL INNOVATIONS IN THE WORKS OF THE POLISH AND EASTERN-SLAVONIC LINGUISTS

Yuliya DILNA

The Ivan Franko National University in Lviv,
Slavonic Department,
Universytetska st., 1, 79000 Lviv, Ukraine,
tel. (38 032) 296 47 70

The article is dedicated to the study of the conceptions of phraseological innovations on the basis of works of the Polish, Ukrainian and Russian linguists. Terminological problems connected with the definition of phraseological innovation and their types are dealt with in the article. The author makes an attempt to find and show common and different features in the classification of phraseological innovations.

Key words: phraseologism, phraseological innovation structural and semantic transformation, phraseological neologism, phraseological modification contamination, reduction.

Стаття надійшла до редколегії 19.04.2006
Прийнята до друку 15.05.2006

ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ
Серія філологічна. Вип. 40. Ч. II. С. 135–142

VISNYK LVIV UNIV.
Ser. Philologi. N 40 Pt. II. P. 135–142

УДК 811.162. 1'271.14 (477.83-25)

ПРОЕКТ ПИТАЛЬНИКА ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОЛЬСЬКОЇ ІМЕННОЇ СЛОВОЗМІНИ В МОВЛЕННІ УЧНІВ ШКІЛ МІСТА ЛЬВОВА З ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ ВИКЛАДАННЯ

Леся КОРОЛЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра польської філології,
вул. Університетська, 1, 79000 Львів, Україна
тел. (38 032) 296 47 70

Обгрунтовано доцільність використання питальника з вправами для виявлення словозмінної специфіки польського мовлення учнів шкіл міста Львова з польською мовою викладання. Запропоновано 7 вправ, які можуть показати найтиповіші відхилення від загальнопольської норми в родовому кваліфікуванні іменників та іменній словозміні, підтримувані україно- або російськомовним оточенням білінгва.

Ключові слова: інтерференція, білінгв, питальник, словозміна.

Проблеми функціонування польської мови на східному пограниччі (так званих східних кресах) колишньої Речі Посполитої вже розглядали в різних аспектах. На позначення досліджуваного поняття в українському мовознавстві пропонується термін „польський периферійний діалект" [3], який ми надалі використовуватимемо в праці. Про польський периферійний діалект сформульовано багато дослідницьких тверджень та тлумачень. Науковці звертали увагу на походження периферійного діалекту [1; 5; 18], вказували на утворення двох його варіантів: південного (що витворився на основі української мови) та північного (на основі білоруської мови) [11; 16], досліджували з погляду наявності периферійно-діалектних елементів мову деяких письменників, які тут творили; вивчали, які елементи вони вносили в сучасну для них мову і якою була стилістична функція цих елементів [7; 20]. У низці праць описано південний варіант польського периферійного діалекту як окреме явище, що розвивається у визначеному часі і на визначеній території [8; 13; 19]. Найгрунтовніше південний варіант польського периферійного діалекту, і зокрема польську мову Львова, досліджувала З. Курцова [12]. Але її праця завершується аналізом стану мови Львова до 1939 року. Відтоді змінилися покоління та геополітична ситуація. У таких умовах знову постає актуальна проблема дослідження польської мови Львова, зокрема мови представників молодого покоління поляків. У цьому контексті цікавим, на нашу думку, буде дослідження мовної поведінки учнів шкіл міста Львова із польською мовою викладання, вивчення специфіки функціонування двох (або трьох) мов у цьому середовищі, оскільки молодь – це та соціальна група, яка визначатиме мовну ситуацію, її можливі зміни в майбутньому. Отож, актуальність пропонованого дослідження

© Король Л., 2007